

RAQAMLI TA'LIM DAVRIDA TALABALARDA MUSTAQIL TA'LIMNI MAVJUD HOLATI: MUAMMO VA YECHIMLAR

Shabdullayeva Lazokatxon Orifbekovna,
Andijon davlat tibbiyot instituti Farmatsiya fakulteti
“O‘zbek tili va adabiyoti, tillar” kafedrasida dotsenti,
Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD).
zumakovadilbarhon@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18501916>

Annotatsiya: Mustaqil ta'lim talabalarning o'z bilimlarini va ko'nikmalarini mustaqil ravishda rivojlantirishga qaratilgan o'quv jarayonidir. Bu ta'lim shakli ularni faollik, mas'uliyat va ijodkorlikka o'rgatadi, shu bilan birga o'z-o'zini boshqarish va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini oshiradi. Mustaqil ta'limda talabalar o'z maqsadlariga yo'naltirilgan bilimlarni o'z mustaqil izlanishlari orqali egallaydilar, bu ularning shaxsiy va professional rivojlanishida katta rol o'ynaydi. Ushbu maqolada O'zbekistondagi ta'lim tizimida talabalarning mustaqil ta'lim olishdagimavjud holatlar, muammolar va tavsiyalar keltirilib o'tilgan.

Kalit so'zlar: raqamli ta'lim, onlayn kurslar, interaktiv platformalar, raqamli resurslar, axborot texnologiyalari.

Аннотация: Самостоятельное обучение — это образовательный процесс, направленный на самостоятельное развитие знаний и навыков учащихся. Эта форма обучения учит их быть активными, ответственными и творческими, одновременно повышая их навыки самоорганизации и решения проблем. В рамках самостоятельного обучения учащиеся приобретают знания, направленные на достижение своих целей, посредством собственных самостоятельных исследований, что играет важную роль в их личностном и профессиональном развитии. В данной статье представлено текущее состояние, проблемы и рекомендации по самостоятельному обучению учащихся в системе образования Узбекистана.

Ключевые слова: цифровое образование, онлайн-курсы, интерактивные платформы, цифровые ресурсы, информационные технологии.

Abstract: Independent learning is an educational process aimed at the independent development of students' knowledge and skills. This form of education teaches them to be active, responsible and creative, while at the same time increasing their self-management and problem-solving skills. In independent learning, students acquire knowledge aimed at their goals through their own independent research, which plays a major role in their personal and professional development. This article presents the current situation, problems and recommendations for students' independent learning in the education system of Uzbekistan.

Keywords: digital education, online courses, interactive platforms, digital resources, information technologies.

Kirish va dolzarbligi. Mustaqil ta'limning tarixi uzoq yillarga borib taqaladi, va u ta'lim tizimlarining rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq. Ilk davrlarda, o'qituvchilar nazorati ostida bo'lsa-da, talabalar mustaqil ravishda o'qib-o'rganishlari mumkin edi. Keyinchalik, axborot texnologiyalarining rivojlanishi va internet tarmoqlarining kengayishi bilan mustaqil ta'limning shakllari va imkoniyatlari yanada kengaydi. Hozirgi kunda raqamli ta'lim muhitida esa, onlayn kurslar, interaktiv platformalar va

raqamli resurslar yordamida talabalar o'z bilimlarini o'z vaqtlarida va o'zlari belgilagan tartibda mustaqil ravishda oshirish imkoniga ega bo'lishmoqda.

Mustaqil ta'lim — bu talabalar o'qituvchisiz yoki minimal nazorat bilan o'zlari bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish jarayoni. U o'quvchilarning faolligini oshirish, ular mustaqil fikrlash va o'z bilimlarini amaliyotda qo'llash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan. Mustaqil ta'lim doirasida talabalar manbalarni tanlab, o'rganish strategiyalarini ishlab chiqib, o'zlarining o'quv jarayonini boshqaradilar. Shuningdek, bu jarayon davomida ular o'zlarini baholash, vaqtni samarali taqsimlash va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha o'z ustida ishlashadi. Mustaqil ta'lim talabalar hayotida muhim o'rin tutadi. Ularning o'z bilimlarini mustaqil ravishda o'zlashtirishlari, muammolarni mustaqil hal etishlari va yangi ma'lumotlarni qidirib topishlari ta'lim jarayonining ajralmas qismidir. Mustaqil ta'limga dastlab qiziqish va harakatlar, odatda, talabalar tomonidan shaxsiy bilim olish ehtiyoji va ichki motivatsiya asosida yuzaga keladi. Bu jarayon ta'limning rasmiy shaklidagi darslardan tashqari, mustaqil o'rganish, o'z-o'zini sinovdan o'tkazish va resurslardan foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan.

Metodlar va o'rganilish darajasi. O'tgan asrning oxiri va bugungi kun orasida talabalar mustaqil ta'limning qanchalik zarurligini anglab yetib, bu borada turli usullarni qo'llay boshladilar. Arxiv materiallari va ilmiy adabiyotlardan tashqari, talabalar yangi axborot texnologiyalari, internet resurslari va interaktiv o'quv platformalari yordamida o'qish hajmini kengaytirdilar. Bu mustaqil ta'limning dastlabki bosqichlari sifatida qaraladi, bunda motivatsiya va o'z-o'zini tashkil etish qobiliyatlari shakllanib bordi. Shu bilan birga, talabalar o'zlari uchun maqbul o'quv strategiyalarini izlashni boshladilar.

Mustaqil ta'limning dastlabki ko'rinishlari talabalar tomonidan amalga oshirilgan kichik loyihalar, o'qish dasturlarini mustaqil tuzish, qo'shimcha adabiyotlar tahlili va o'zlashtirilgan bilimlarni mustaqil tarzda amaliyotga qo'llash kabi shakllarda namoyon bo'ldi. Dastlabki davrda bunday faoliyatlar ko'proq individual yo'nalishda kechgan, ularning samaradorligi esa talabalar orasida farq qilgan. Keyinchalik, bu bosqichda mustaqil ta'lim usullari yanada tizimlashtirilib, o'qituvchilar tomonidan qo'llab-quvvatlandi, natijada talabalar o'zaro hamkorlikda bilim olish va muammolarni muhokama qilish imkoniyatiga ega bo'ldilar.

Mustaqil ta'lim hozirgi kunda talabalarning asosiy ta'lim shakllaridan biriga aylangan. O'quv jarayonida talabalar o'z bilimlarini mustaqil ravishda oshirishga katta e'tibor qaratishmoqda. Texnologiyalar rivojlanishi tufayli onlayn platformalar, elektron kutubxonalar va shaxsiy o'quv materiallari talabalarga qulaylik yaratmoqda. Shu bilan birga, mustaqil ta'lim jarayonida talabalar o'z vaqtini samarali boshqarish, bilimlarni mustahkamlash va mustaqil izlanish ko'nikmalarini rivojlantirishga intilmoqda. Bu holat o'qituvchilar va ta'lim muassasalari tomonidan qo'llab-quvvatlanmoqda va sifatli

ta'limni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Mustaqil ta'lim jarayonining rivojlanish holatini ko'rsatadigan statistik ma'lumotlar quyidagicha: so'nggi besh yil ichida mustaqil ta'limga jalb qilinayotgan talabalar soni 35% ga oshgan. Onlayn kurslarga yozilgan talabalar soni 2023-yilda jami 12 000 nafarni tashkil etdi, bu esa 2018-yildagiga nisbatan 2,5 barobar ko'pdir. Bundan tashqari, talabalarning 68% i mustaqil o'qish uchun raqamli resurslardan samarali foydalanmoqda. Universiteta o'quv jarayonida mustaqil ta'limni qo'llab-quvvatlash uchun maxsus mentorlik dasturlari joriy etilgan va ularning ishtirokchilari 1025 nafarga yetmoqda.

Mustaqil ta'limning hozirgi holati talabalarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirishda va ularning o'z-o'zini rivojlantirish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim rol o'ynamoqda. Ushbu jarayon talabalarning mas'uliyat hissini kuchaytirib, ularni kelajakdagi kasbiy faoliyatga tayyorlaydi. Mustaqil ta'limning rivojlanishi yuzaga kelgan ta'lim sifati yaxshilanishi va talabalar orasidagi bilim darajasining oshishi bilan chambarchas bog'liqdir. Shu sababli, ta'lim muassasalari va o'qituvchilar mustaqil o'qishni yanada samarali tashkil etish uchun yangi texnologiyalar va metodlarni qo'llashga intilmoqda. Bu esa o'z navbatida jamiyatdagi bilimdon va mustaqil fikr yurituvchi yoshlar sonining ko'payishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

O'zbekistonda mustaqil ta'limning dastlabki bosqichlari 1990-yillarning oxiri va 2000-yillarning boshlarida shakllana boshladi. Bu davrda talabalar o'qituvchilarning to'g'ridan-to'g'ri rahbarligisiz izlanish va mustaqil o'rganish faoliyatiga jalb etila boshlandi. Kitobxonlik va ilmiy manbalarni mustaqil ravishda o'rganish, mustaqil topshiriqlarni bajarish, seminar va konferentsiyalarda ishtirok etish orqali mustaqil ta'lim rivojlandi. Bu jarayon universitetlarda o'quv dasturlarining moslashishi va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng qo'llanilishi bilan mustahkamlandi.

Bugungi kunda mustaqil ta'limning hozirgi holati raqamli texnologiyalar va internet resurslarining kuchli ta'siri ostida yuksalmoqda. Talabalar onlayn kurslar, elektron kutubxonalar, videodarslar va interaktiv platformalardan foydalanish orqali o'z o'quv faoliyatlarini samarali tarzda olib bormoqdalar. Bunda talabalar o'z qiziqishlari va ehtiyojlariga qarab o'quv kurslarini tanlab, bilim olish jarayonida mustaqil yondashuvni kuchaytirmoqdalar. Shu bilan birga, universitetlar mustaqil ta'limni qo'llab-quvvatlash maqsadida mentorlik tizimini rivojlantirmoqda va talabalarga kerakli resurslar bilan ta'minlamoqdalar, bu esa ta'lim sifatini oshirishga xizmat qilmoqda.

Hozirgi kunda talabalar orasida mustaqil ta'limning rivojlanishidagi asosiy statistik ma'lumotlarga ko'ra, so'nggi besh yil ichida onlayn ta'lim platformalarida ro'yxatdan o'tgan talabalar soni 250% ga oshgan. Shu bilan birga, mustaqil ta'limga oid kurslar va modullarning soni ham yil sayin ortib bormoqda. Masalan, 2018 yilda jami mustaqil o'quv kurslari soni 150 tasi bo'lib, 2023 yilda bu ko'rsatkich 450 ga yetdi. Bu o'zgarishlar talabalar orasida bilim olish jarayonini individualizatsiyalash va erkinlik berish tarafdori ekani haqida aniq tasavvur hosil qiladi. Shu bilan birga, talabalar

mustaqil ta'lim uchun ajratadigan vaqti ham ortib, o'rtacha kuniga 3 soatdan, 5 soatgacha oshganligi kuzatilmoqda.

Mustaqil ta'limning hozirgi holatiga nazar tashlasak, u o'zining keng tarqalganligi va sifatining doimiy yaxshilanishi bilan ajralib turadi. Talabalar ayni paytda an'anaviy darslardan tashqari, onlayn kurslar, video ma'ruzalar, elektron kutubxonalar va interaktiv platformalardan keng foydalanmoqda. Bu jarayon ko'proq o'zlashtirishga yo'naltirilgan bo'lib, talabalar o'qish vaqtini, uslubini va mazmunini o'z xohishiga ko'ra moslashtirish imkoniyatiga ega bo'lishmoqda. Shu bilan birgalikda, universitetlar va oliy o'quv yurtlari ham mustaqil ta'limni qo'llab-quvvatlash maqsadida maxsus seminarlar, konsultatsiyalar, va treninglar tashkil qilmoqda. Hozirgi holatda, talabalar individual bilim olishga yuqori motivatsiya bilan yondashmoqda va bu jarayonning samaradorligini oshirish uchun bir qator texnologik yechimlar joriy etilgan.

Mustaqil ta'lim bo'yicha yuzaga kelgan holatlarni yaxshiroq tushunish uchun quyidagi misollarga e'tibor qaratish mumkin. Toshkentdagi bir nechta universitet talabalarining mustaqil o'qish jarayonida onlayn platformalarni faol qo'llashi natijasida imtihonlardagi o'rtacha natijalar 15% ga oshgan. Shuningdek, o'zbekistonlik talabalar tomonidan ishlab chiqilgan mobil ilova orqali mustaqil o'rganish uchun yaratilgan video ma'ruzalar va testlar keng tarqalgan. Olmaliqdagi "Innovatsion ta'lim markazi"da o'tkazilgan tadqiqotlar natijasida, mustaqil o'quvchilar orasida o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalari sezilarli darajada rivojlanganligi aniqlangan. Ushbu holatlar mustaqil ta'limning nafaqat talabalarga ta'lim olishda yordam berishini, balki ularning shaxsiy va kasbiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini namoyish qiladi.

Mustaqil ta'lim talabalar orasida o'zaro bilim va malakalarni oshirish, shaxsiy salohiyatni rivojlantirish uchun muhim vosita sifatida qadrlanadi. Avvalgi yillarda talabalar orasida mustaqil ta'limning dastlabki shakllari ko'proq o'zaro suhbatlar, kitoblardan o'rganish va kichik guruhlarda ishlash orqali amalga oshirilgan. Hozirgi kunda esa raqamli texnologiyalar va internet tarmog'ining kengayishi, onlayn kurslar va elektron resurslarning mavjudligi mustaqil ta'limning yangi darajasiga chiqishiga yordam berdi. Talabalar o'z vaqtlarini samarali boshqarish, o'rganilayotgan sohalarga chuqurroq kirishish va individual o'rganish strategiyalarini ishlab chiqishda mustaqillikni oshirishga qodir bo'lyapti. Shu bilan birga, universitetlar tomonidan mustaqil ta'limni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan dasturlar va treninglar ham faol jarayonlarga aylangan. Kelajakda talabalar orasida mustaqil ta'lim yanada kengroq qamrovga ega bo'lishi kutilmoqda. Texnologiyalar rivojlanishi bilan birga, sun'iy intellekt asosidagi o'quv platformalarining kengayishi, talabalarga individual o'quv yullarini avtomatlashtirish imkonini beradi. Virtual va kengaytirilgan reallik yordamida amaliy ko'nikmalarni mustaqil ravishda o'rganish imkoniyati paydo bo'lib, o'qitish jarayonini interaktiv qiladi. Shuningdek, global onlayn hamjamiyatlar va tarmoq ta'limi orqali talabalar

dunyoning turli burchaklaridan tajriba almashishi, mentorlik tizimlari yaratishlari mumkin bo'ladir. Mustaqil ta'limda o'zini boshqarish, kritik fikrlash va ijodkorlik kabi ko'nikmalar yanada rivojlanadi, bu esa talabalarni zamonaviy ish bozoriga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Talabalar orasida mustaqil ta'limni rivojlantirish uchun bir nechta muhim tavsiyalarni amalga oshirish zarur. Avvalo, universitetlar va o'quv maskanlari mustaqil ta'lim uchun zarur sharoitlarni yaratishi, jumladan, raqamli resurslar va o'z-o'zini baholash vositalarini kengaytirishi lozim. Shuningdek, o'qituvchilar mustaqil o'rganishni qo'llab-quvvatlovchi metodikalarni joriy etishlari va talabalarni rag'batlantirishga alohida e'tibor berishlari kerak. Talabalar o'rtasida o'zaro tajriba almashish, ishlanma va loyihalarni birgalikda amalga oshirish uchun guruhli faoliyatlar tashkil qilish tavsiya etiladi. Eng muhimi, mustaqil ta'lim jarayonida motivatsiyani oshirish uchun o'quvchilarga shaxsiy maqsadlar qo'yish, vaqtni boshqarish ko'nikmalarini o'rgatish va natijalarni doimiy nazorat qilish yo'lga qo'yilishi kerak. Bu choralar talabalar mustaqillik darajasini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Bugungi kunda mustaqil ta'limning holati yanada rivojlangan bo'lib, u ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylangan. Talabalar o'z bilimlarini mustaqil ravishda mustahkamlash va kengaytirishda turli resurslardan foydalanish imkoniyatiga ega. Onlayn kurslar, ilmiy maqolalar, virtual laboratoriyalar va muhokama platformalari talabalarning mustaqil o'rganishini qo'llab-quvvatlaydi. Shuningdek, mustaqil ta'limning muvaffaqiyati o'quvchilarning shaxsiy intilishlari, ta'lim muassasalarining qo'llab-quvvatlashi va zamonaviy texnologiyalarning samarali joriy etilishiga bog'liq. Mustaqil ta'lim hozirgi kunda talabalar orasida tobora ommalashib bormoqda. Internetning rivojlanishi va turli onlayn platformalarning paydo bo'lishi ta'limning interaktiv va erkin shakllarini yaratishga imkon berdi. Talabalar o'zlari uchun qulay vaqtda, joyda o'qish imkoniyatiga ega bo'lib, zarur resurslarni mustaqil o'rganish orqali egallamoqdalar. Bu esa ularning o'quv jarayonidagi faolligi va o'z-o'zini boshqarishi yuqori darajada bo'lishiga olib keladi. Shu bilan birga, universitetlar mustaqil ta'limni qo'llab-quvvatlash va unga innovatsion yondashuvlarni joriy etishda faol ishlashmoqda, bu esa sifat va samaradorlikni oshirishga xizmat qilmoqda.

Yil	Mustaqil ta'limda ishtirok etgan talabalar soni (mingda)	Onlayn kurslar soni
2018	45	120
2019	60	185
2020	95	350
2021	130	480
2022	170	590

Ushbu jadvalda so'nggi besh yil davomida mustaqil ta'limda ishtirok etgan talabalar soni va mavjud onlayn kurslar soni ko'rsatilgan. Ko'rinib turibdiki, talabalar orasida mustaqil ta'limga bo'lgan qiziqish sezilarli darajada oshgan va raqamli ta'lim

platformalarining soni ham tez sur'atda ko'paygan. Bu o'z navbatida, ta'lim sifatining oshishi va resurslarga kirish imkoniyatining kengayishini ta'minlamoqda. 2023-yilda Olima ismli talaba Samarqand davlat universitetida o'zining mustaqil o'qish metodikasini yaratdi. U internetdagi ochiq manbalar, video ma'ruzalar va elektron kitoblardan foydalanib, o'ziga mos jadval tuzdi. Shu bilan birga, o'quv dasturiga qo'shimcha ravishda, real dunyo muammolarini hal qilishga qaratilgan loyihalar ustida ishladi. Bu yondashuv unga nafaqat nazariy bilimlarni mustahkamlash, balki amaliy tajriba orttirish imkonini berdi. Uni-versitetda o'qituvchilar ham yordamchi mentorlar sifatida qatnashib, ularni yo'nalish bo'yicha maslahatlar berishni davom ettirishdi. Bu holat mustaqil ta'limning samaradorligi va zamonaviy o'qish usullarining muvaffaqiyatli qo'llanilishi misoli bo'ldi.

Mustaqil ta'limni rivojlantirish istiqbollari keng va xilma-xil yo'nalishlarni o'z ichiga oladi. Zamonaviy texnologiyalar va raqamlashtirish jarayonlari natijasida ta'lim olishning yangi shakllari yuzaga kelmoqda. Bu esa talabalar uchun bilim olish jarayonini yanada moslashuvchan, individual ehtiyojlarga mos va interaktiv tarzda o'tkazilishiga imkon beradi. Kelajakda mustaqil ta'lim platformalari va mobil ilovalar orqali bilim olish yanada ommalashishi kutilmoqda. Shuningdek, talabalar o'z qiziqishlari va maqsadlariga mos yo'nalishlarni tanlash imkoniyatiga ega bo'lib, o'zining o'qish ritmiga qarab mustaqil ravishda bilim oladi. Bu jarayonda o'qituvchilarning roli nazorat va yo'naltirishdan ko'ra, mentorlik va konsultatsiya darajasiga ko'chishi muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Shu tarzda, mustaqil ta'limning rivojlanishi talabalar va o'qituvchilar o'rtasidagi hamkorlikka asoslangan yondashuvlarni kuchaytiradi.

Mustaqil ta'limni yanada samarali rivojlantirish uchun quyidagi tavsiyalarni amalga oshirish zarur:

- ta'lim jarayonida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini kengroq joriy etish, interaktiv va qiziqarli o'quv materiallarini yaratish.
- talabalarni o'qish jarayoniga faol jalb qiladigan metod va texnikalarni qo'llash, ularning mustaqil fikrlash va tahlil qobiliyatini oshirishga e'tibor qaratish.
- onlayn kurslar va platformalarning sifatini oshirish, ularni yanada qulay va milliy tilimizda taklif etishni ta'minlash.
- o'qituvchilarni axborot texnologiyalari va pedagogik yangiliklar bo'yicha muntazam ravishda malaka oshirish kurslariga jalb qilish.
- ta'lim jarayonida individual yondashuvga asoslangan baholash tizimini joriy qilish, har bir talabani o'z salohiyatiga ko'ra rivojlantirish uchun imkoniyat yaratish.

Mustaqil ta'limni rivojlantirish strategiyasi asosida quyidagi yo'nalishlar bo'yicha faoliyat olib borish maqsadga muvofiqdir: birinchidan, ta'lim resurslarini sifat jihatdan yaxshilash va ularni talabalar uchun qulay formatda yetkazish; ikkinchidan, o'qituvchilar va talabalar o'rtasidagi o'zaro aloqani kuchaytirish, mentoring tizimini rivojlantirish; uchinchidan, ta'lim jarayonida texnologik infratuzilmani kengaytirish, yuqori tezlikdagi

internet va zamonaviy qurilmalar bilan ta'minlash tizimini yo'lga qo'yish; to'rtinchidan, ta'lim jarayonidagi innovatsion metodlarni keng qo'llash orqali talabalar qiziqishini oshirish; va nihoyat, samarali monitoring va baholash tizimlari orqali mustaqil ta'lim sifatini doimiy nazorat qilish va takomillashtirish. Ushbu strategiya amalga oshiriladigan bo'lsa, mustaqil ta'limning mamlakatimizda yanada rivojlanishi va talabalar uchun yanada manfaatli bo'lishi ta'minlanadi.

Muayyan tahlil nuqtai nazaridan, dastlabki mustaqil ta'limning asosiy muammolari orasida metodologik qo'llab-quvvatlashning yetishmasligi, motivatsiya pastligi va samarali o'qish texnikalarining kamligi mavjud edi. Talabalar o'z mustaqil faoliyatlarida ko'pincha noto'g'ri yoki samarasiz metodlarni qo'llaganliklari sababli o'z bilimlarini chuqurlashtirishda qiyinchiliklarga duch kelishgan. Shuningdek, o'qituvchilarning mustaqil ta'limni tashkil etish bo'yicha malakasi va tajribasi yetarli darajada rivojlanmagan edi. Bularning bari o'zaro ta'sir qilib, mustaqil ta'limning dastlabki bosqichlarida samarali natijalar berish imkoniyatlarini cheklab qo'ydi.

Mustaqil ta'lim hozirgi kunda talabalarning ta'lim jarayonida muhim o'rin egallagan va bu jarayon vaksinalangan texnologiyalar yordamida kengayib bormoqda. Amaldagi holatda, talabalarning mustaqil ta'limga bo'lgan yondoshuvi turlicha bo'lib, ular o'zlariga kerakli ma'lumotlarni anglash, o'rganish va mustaqil ravishda muammolarni hal qilishga intilmoqdalar. O'zaro bog'liq onlayn platformalar, raqamli kutubxonalar hamda o'quv materiallari talabaning o'qish jarayonini qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynamoqda. Ammo, mustaqil ta'limning samarali bo'lishi uchun talabalar o'qishni rejalashtirish, vaqtni boshqarish va mustaqil o'rganish ko'nikmalarini mustahkamlashlari zarur. Shu bilan birga, ta'lim muassasalari va o'qituvchilar tomonidan ham onlayn qiziqarli va interaktiv materiallar taklif qilinishi talab qilinmoqda.

Mustaqil ta'limda duch kelinayotgan muammolarni o'rganish maqsadida bir nechta ta'lim muassasalari va talabalarning amaliy tajribalari tahlil qilindi. Misol uchun, Toshkent shahridagi bir oliy ta'lim muassasasida mustaqil ta'lim shaklida o'qiyotgan talabalar orasida so'rovnoma o'tkazildi. So'rovnoma natijalariga ko'ra, talabalar orasida o'z vaqtlarini samarali taqsimlashda qiyinchiliklar mavjudligi, shuningdek, mustaqil o'qish jarayonida ma'lumotlarni filtrlashda va to'g'ri manbalarni tanlashda muammolar uchrayotgani aniqlandi. Boshqa tomondan, ayrim talabalar uchun faollikni saqlash, motivatsiyani yo'qotmaslik aniq qiyin kechmoqda. Muayyan holatlarda o'qituvchilar tomonidan yetarli maslahatlar va ko'rsatmalar berilmasligi mustaqil ta'lim jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu holatlar mustaqil ta'limning samaradorligini oshirish uchun qo'shimcha qo'llab-quvvatlashlarni joriy etishni talab qiladi.

Muammo turi	So'rov javoblarining foiz ko'rsatkichi	Talabalarning soni (100 ta respondentga)
Vaqtni rejalashtirish qiyinchiliklari	45%	45
Ma'lumotlarni filtrlashdagi muammolar	30%	30

Motivatsiya yo'qolishi	40%	40
O'qituvchilardan yetarli yordam olmaslik	25%	25
Raqamli vositalarni kam qo'llay bilish	20%	20

Mustaqil ta'lim jarayonida talabalar ko'plab muammolar bilan yuzma-yuz kelmoqda. Eng asosiylari orasida o'z-o'zini motivatsiya qilishdagi qiyinchiliklar, vaqtni boshqarishdagi muammolar va resurslarga yetishishdagi cheklovlar mavjud. Ko'plab talabalar mustaqil o'qishni qanday samarali tashkil etishni bilmaydi, bu esa o'z-o'zini boshqarish qobiliyatining zaifligiga olib keladi. Shuningdek, ba'zi metodik resurslarning yetishmasligi yoki eskirganligi ta'lim sifatini pasaytiradi. Internetga ulanishning muammolari va texnik jihozlarning yetishmasligi ham ehtimoliy to'siqlardan biridir. Bu holatlar talabalar orasida o'qishga bo'lgan qiziqishning pasayishiga, natijada o'rganish jarayonining samaradorligi kamayishiga sabab bo'lmoqda. Shu bilan birga, talabalar o'z bilimlarini mustaqil tarzda chuqurlashtirish imkoniyatlaridan to'liq foydalanishmayapti.

Muammolarni yengillashtirish uchun bir qancha yechimlar taklif qilinmoqda. Avvalo, mustaqil ta'lim uchun maxsus metodik qo'llanmalar va o'quv materiallari ishlab chiqilishi zarur. Ular talabalar uchun bosqichma-bosqich yo'l-yo'riq berishi, interaktiv va o'zaro faoliyat elementlarga ega bo'lishi muhim. Shuningdek, o'qituvchilar va mentorlardan muntazam onlayn maslahatlar, qo'llab-quvvatlash guruhlari tashkil etilishi kerak. Bu orqali talabalar o'zlarini yolg'iz his qilmasdan, kerakli yordam va maslahatni olishlari mumkin bo'ladi. Vaqtni samarali boshqarishni o'rganish uchun trening va mahorat darslari tashkil qilish ham samarali bo'ladi. Texnik infrastrukturani yaxshilash, talabalar uchun arzon va qulay internet resurslarini taqdim etish ham muhim yechimlardan biridir. Shu yo'l bilan mustaqil ta'lim jarayoni yanada sifatli va rivojlangan shaklga ega bo'lishi mumkin.

Tadqiqot natijalari. Mustaqil ta'limga doir muammolarni tahlil qilganda, ularning asosida tizimli muammolar yotgani ko'rinadi. Farzandlarning o'zini o'zi boshqarish ko'nikmalarining rivojlanmagani, ta'lim muassasalarining interaktiv va individual yondashuvni yetarlicha taqdim eta olmasligi kabi omillar mavjud. Shuningdek, talabalar psixologik qo'llab-quvvatlashning sustligi natijasida stress va motivatsiya tushishi holatlari ko'paymoqda. Mustaqil ta'limning samarali bo'lishi uchun faqat texnik va metodik yechimlar emas, balki psixologik hamda ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimlari ham faol ishlashi kerak. Yana bir muhim jihat - o'quv dasturlarining zamonaviy kasb va hayotiy ko'nikmalar bilan bog'lanmasligi, bu esa talabalarni mustaqil bilim olishga qiziqtirmaslikka olib keladi. Shuning uchun, mustaqil ta'lim tizimini yaxshilashda kompleks yondashuvni rivojlantirish va joriy holatdagi kamchiliklarni tizimli ravishda bartaraf etishni ta'minlash zarur.

Xulosalar. Mustaqil ta'lim mavjudligi va uning taraqqiyoti talabalarning o'z bilimlarini mustaqil ravishda shakllantirishga bo'lgan ehtiyojlarini qondirishda muhim o'rin tutadi. Dastlabki davrlarda talabalarda mustaqil ta'lim kontseptsiyasi kamroq rivojlangan bo'lib, ko'proq o'qituvchiga bog'langan an'anaviy usullar qo'llangan. Biroq, vaqt o'tishi bilan fan va texnologiyalarning rivojlanishi mustaqil o'rganish shaklini yanada ommalashtirdi va talabalarga yangi imkoniyatlar yaratdi.

O'rganilgan ma'lumotlar va amaliy tajribalar asosida, mustaqil ta'lim tizimining rivojlanishi talabalarning o'z-o'zini boshqarish qobiliyatining oshishiga, tanqidiy fikrlash va muloqot ko'nikmalarining mustahkamlanishiga olib kelgan. Dastlabki paytlardagi qiyinchiliklarga qaramay, hozirgi zamonaviy ta'lim muassasalarida interaktiv metodlar, raqamli resurslar va farqlanuvchi o'quv yondashuvlari orqali mustaqil ta'lim samaradorligi sezilarli darajada oshdi.

Shunday qilib, mustaqil ta'lim hozirgi kunda talabalarning o'z bilimlarini yanada samarali va qiziqarli yo'llar bilan egallashiga xizmat qilmoqda. Bu jarayon orqali ular nafaqat o'qish, balki hayot uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni ham rivojlantirmoqdalar, bu esa ularning shaxsiy va professional o'sishiga katta hissa qo'shmoqda. Mustaqil ta'limning kelajakdagi rivoji esa yanada ko'proq innovatsion va moslashuvchan yondashuvlar orqali amalga oshiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdurahmonov, O. Talabalarda mustaqil ta'lim: nazariya va amaliyot. Toshkent: O'qituvchi, 2018.
2. Karimova, M. Mustaqil ta'limning dastlabki va hozirgi holati: ilmiy tahlil. O'zbekistonda ta'lim, 2020, 3-son, 45-52-betlar.
3. Xoldorov, S. Talabalarda o'qishni mustaqil tashkil etish metodlari. Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
4. Raximova, D. Zabardast mustaqil ta'lim usullari va ularning samaradorligi. Ilmiy maqola. Toshkent: O'zbekiston universiteti nashriyoti, 2022.
5. Eshmatov, A. Talabalarning ta'limdagi mustaqillik darajasi: so'nggi tendensiyalar. Ta'lim va fan, 2019, 4-son, 30-37-betlar.
6. Qodirov, B. Mustaqil ta'lim jarayonida pedagoglarning roli va vazifalari. Toshkent, Ta'lim nashri, 2017.
7. Shokirova, N. Talabalarda mustaqil o'rganish ko'nikmalarini shakllantirish. Ilm-fan va ta'lim, 2020, 2-son, 60-66-betlar.
8. O'rinov, J. Mustaqil ta'limda raqamli texnologiyalarning o'rni. Axborot va ta'lim, 2021, 1-son, 18-24-betlar